

REVOLUȚIA DIN 1848 ÎN TÎRGOVIȘTE ȘI ÎMPREJURIMI

RADU GIOGLOVAN

Răsturnarea regimului fanariot în urma răscoalei din 1821, restabilirea domniilor pămîntene și mai ales desființarea monopolului turcesc în 1829 au creat condiții pentru dezvoltarea economică a țărilor române atât în agricultură, cît și în industrie și comerț.

Prin desființarea raialei Giurgiului și integrarea ei în administrația țării, târgul Găiești cu cele 15 sate vecine au intrat în administrația județului Dîmbovița¹, lărgindu-se astfel baza cerealieră de aprovizionare a orașului Tîrgoviște și a satelor dinspre munte. Tot mai mulți orașeni arendau moșii boierești și mănăstirești, realizînd importante venituri din exploatarea maselor țărănești și ajungînd la rîndul lor să-și cumpere moșii.

Se înmulțeau și meseriașii, iar volumul afacerilor lor era în continuă creștere. Pe vremea Regulamentului Organic meseriașii erau grupați într-o singură breaslă. Statistica patentarilor din 1835 a înregistrat stărostia meseriașilor din Tîrgoviște cu 157 de meseriași, din care 34 cizmari, 14 cojocari, ceilalți fiind cavafi, șalvaragii, săpunari, povarnagii, brutari, bîrbieri, boiangii, zidari, dulgheri².

„Slobozenia comerțului“, asigurată prin înlăturarea oricărui vămii sau monopol, a dat un avînt deosebit schimbului cu tot felul de produse. În 1835 stărostia negustorilor din Tîrgoviște cuprindea 280 de patentari. O mare dezvoltare a luat schimbul în cadrul târgului săptămînal, care se ținea în fiecare vineri în afara șanțului cetății, de unde și numele de Tîrgul de afară. Prăvăliile permanente construite în jurul acestui loc și biserica Tîrgului de afară, zidită în 1833, dovedesc creșterea interesului orașenilor pentru acest tîrg. Prin intervenția negustorilor și meseriașilor din Tîrgul dinăuntru, Tîrgul de afară a fost mutat în 1846 aproape de centrul orașului, împărțindu-se locuri la 150 de negustori și meseriași. Locurile virane și grădinile din jur au ajuns acum la mare preț, s-au parțelat și s-au vîndut, creîndu-se ulițe noi ca: Arastaua cavafilor, Arastaua cojocarilor.

¹ C. C. Giurescu, *Principatele Române la începutul sec. al XIX-lea*, București, 1957, p. 62.

² I. Cojocaru, *Documente privitoare la economia Țării Românești, 1800—1850*, II, București, 1958, p. 600—601.

Pe vremea Regulamentului Organic s-au început lucrări de aliniere a străzilor, interzicându-se bordeiele ca locuințe și acoperișurile din trestie, paie sau sovar și gardurile de mărăcini, străzile au început să fie construite din piatră, s-au refăcut cișmelele, s-au interzis industriile insalubre înăuntrul orașului, s-a înființat școala publică, spitalul, grădina publică și s-a construit un pod peste Ialomița, care nu mai exista în oraș de pe vremea reședinței domnești.

Schimbările care aveau loc acționau asupra oamenilor, transformându-le conștiința. O importanță deosebită în această privință a avut-o dezvoltarea învățământului public de la orașe și sate. În același timp pătrunde prin cărți și școli particulare „duhul franțuzesc”, revoluționar, în rîndurile burgheziei românești. Ion Codru-Drăgușanu povestea că la Tîrgoviște i-a venit gustul să învețe limba franceză, în casa lui „coconu Sache”. Poroineanu desigur, care avea cărți franțuzești și i le punea la dispoziție în 1836¹. În același timp funcționa la Tîrgoviște o școală particulară franțuzească pînă la revoluția din 1848, condusă de Michel Quequernier, „Mihalache Cocorlea, dascălu sfranțuzu”, care atrăgea numeroși copii.

Toate se înnoiau, se transformau, numai relațiile sociale rămîneau aceleași, ca și mai înainte. Prin Regulamentul Organic boierii erau scutiți de toate sarcinile și impozitele, care rămîneau numai pe seama țăranilor și a patentarilor. În plus, în fiecare an se împărțeau „ajutoare” bănești familiilor boierești scăpătate din fondurile obștești. Orașenii se plîngeau împotriva privilegiilor boierești. Cei săraci cereau și ei drept la ajutoare din partea casei obștești, se împotriveau la plata diferitelor cisle, care nu se puteau încasa decît „cu silă și cu bătăi și cu închisoare”². Meseriașii și negustorii din Tîrgoviște constituiau o burghezie în formare care-și întărea continuu puterea economică, devenea tot mai conștientă de interesele ei de clasă și lupta pentru înlăturarea relațiilor feudale.

În același timp, țăranii birnici din județul Dîmbovița luptau împotriva rînduieilor regulamentare care îi striveau. Între 1834 și 1845, țăranii de pe moșiile Moara Nouă, Slobozia, Băleni-Haimanale, Ocnîța, Mahala, Răzvad, Viforîta și Puroinica refuzau să lucreze cele 12 zile „după pravilă”, iar cei de pe moșia Brezoaia „nu numai că nu se supun la răspunderea datoriilor proprietății, dar încă s-au arătat și cu împotrivire”³, ca și țăranii și țiganii de pe moșia Boanga, care se arătau „împotrivitori” la cererile arendașului⁴. Țăranii de pe moșiile Văcărești din Deal și Ocnîța nu voiau să dea dijma finului⁵, iar cei de pe moșia Cojocaru refuzau dijma porumbului⁶. La obligațiile împovărătoare ale Regulamentului se adăugau „nesuferitele năpăstuirii și nedreptăți” ale arendașilor. Arendașii de la Doicești, Cătunu, Butimanu și Bolintin, de pildă, măsurau terenurile cu prăjina de 18 palme „ca să scoată pogoane multe”, iar cel de la Potlogi le socotea atîtea datorii, încît „și dobitoacele și copiii să-i vindem tot nu ne

¹ Ion Codru-Drăgușanu, *Peregrinul transilvan*, București, E.S.P.L.A., 1956, p. 55.

² Arh. st. Tîrgoviște, fond. Primăria Tîrgoviștei, dos. 10/1837.

³ *Ibidem*, fond Ocîrmuirea jud. Dîmbovița dos. 1 675/1834, f. 658; 3 185/1835, f. 13; 1586/1834, f. 73.

⁴ *Ibidem*, dos. 1 675/1834, f. 313.

⁵ *Ibidem*, dos. 3 585/II/1842, f. 1 677.

⁶ *Ibidem*, dos. 1 875/1834, f. 776.

putem plăti dă porumbu ce ne cere el"¹, se plîng sătenii. În cele din urmă salvarea le era fuga și strămutarea în alte sate, cum amenințau țărani din Nucet și Bezdead², sau cei din Gura Șuței, Picior de Munte, Pîrlita și Slobozia³, care și-au părăsit satele.

Prin mijlocirea alegerilor de deputați, Regulamentul sfaturilor orășenești din 1831 pune orașul sub conducerea boierilor, a negustorilor și meseriașilor bogăți. Deși cei patru membri din conducerea maghiștraturii orașului se alegeau atît dintre boieri, cît și dintre negustori și meseriași, Vornicia din Lăuntru avea grijă să nu propună domnului pentru funcțiunea de președinte decît deputați cu ranguri boierești. Tot dintre boieri se alegeau cîrmuitorii județului, judecătorii tribunalului, subcîrmuitorii plășilor și ai plaiurilor și polițaiul orașului.

Izbucnirea revoluției la începutul anului 1848 în țările din vestul Europei a intensificat agitația revoluționară și în Principatele Române⁴. Aceste condiții făceau ca orice acțiune revoluționară să găsească și în Tîrgoviște un teren favorabil pentru dezvoltarea ei.

Prima veste despre organizarea revoluției din 1848, ajunsă la Tîrgoviște, a fost proclamația domnitorului Gheorghe Bibescu de la 7 iunie, prin care îndemna pe săteni să nu dea ascultare unor oameni ce s-ar ivi prin sate „muncindu-se a amăgi pe locuitori cu cuvinte măglisitoare și cu făgăduieli mincinoase”⁵. După cîteva zile au ajuns la ocîrmuire cîteva note tipărite prin care se anunța încercarea unui grup de trei tineri de a ucide pe domn pe cînd se plimba la șosea în seara zilei de 9 iunie 1848, urmate apoi de circulara Departamentului din Lăuntru prin care se poruncește ocîrmuirilor din județele dinspre munte să aresteze cîteva fruntași revoluționari, despre care se credea că voiau să fugă în Transilvania, printre care erau și autorii atentatului de la șosea, precum și Heliade cu Ștefan Golescu, care își îndepliniseră deja misiunea lor la Islaz. Între timp, grupul de la Islaz se îndrepta spre București; Gheorghe Bibescu fusese silit de mulțimea grupată în fața palatului să accepte Constituția la 11 iunie și un nou guvern dintre organizatorii revoluției. Abia la 14 iunie ocîrmuirea poruncește poliției orașului Tîrgoviște să publice în oraș proclamația trimisă de departament cu trei zile înainte, prin care se anunța că „după voința poporului Constituția s-a primit și de mîria-sa”, cu dispoziția „de a se celebra ziua de 11 iunie cu ocazia primei sărbători următoare”⁶.

Abdicarea lui Gh. Bibescu în noaptea de 13/14 iunie și constituirea unui nou guvern revoluționar se publica în Tîrgoviște abia la 24 iunie; se menționa că domnitorul „simțindu-se acum slab de boală și nemaiputînd ține cîrma în mînă”, s-a lepădat „de toată puterea sa”⁷.

S-au înlocuit titlurile de vornic cu acela de ministru, cîrmuitor cu administrator, maghiștratură cu municipalitate, precum și alte denumiri și titluri; s-a adoptat steagul tricolor cu albastru, galben și roșu și s-a dat dispoziția ca toate

¹ Arh. st. Tîrgoviște, fond Ocîrmuirea jud. Dîmbovița, dos. 1 675/1834, f. 1 454 și 1 457.

² *Ibidem*, dos. 2 756/1833, f. 632; 1 586/834, f. 784.

³ *Ibidem*, dos. 1 599/1834, f. 641; 1 675/834, f. 1 342; 3 185, I/832, f. 27 și 34.

⁴ *Istoria României*, IV, București, Edit. Acad. R.P.R., 1964, p. 59.

⁵ Arh. st. Tîrgoviște, fond. Poliția oraș. Tîrgoviște, dos. 49/848.

⁶ *Ibidem*, fond. Ocîrmuirea jud. Dîmbovița, dos. 49/848.

⁷ *Ibidem*.

actele să înceapă cu deviza „dreptate, frăție“ și să se încheie cu „salutare și frăție“.

Între timp s-au înlocuit și funcționarii vechiului regim. Alecu Bîrșescu primise conducerea poliției, dar vechiul polițai, Alecu Pastia, nu-l recunoștea și au rămas amîndoi în funcție pînă la 19 iunie. Cu o zi înainte se prezentase și noul administrator, Mihalache Predescu, numit încă de la 14 iunie în locul lui Ioan Crețulescu¹. Se numiseră și patru comisari de propagandă: Nicolaie Gh. Chirculescu, Ștefan Mărculescu, Alecu Gărdescu și A. Fotescu. La judecătoria a rămas vechiul complet: președinte fiind clucerul Costache Hiotu, iar membri serdarii Mihalache Vlădescu și Nicolae Brătescu; aceeași situație la maghiștratul: serdarul Sache Poroineanu președinte, iar Nicolaie Popovici și Călin Dobrescu membri. În întregime neschimbat rămînea și vechiul aparat administrativ. De aceea difuzarea materialului propagandistic se făcea anevoie prin pomojnicii subadministrațiilor, așa încît la 30 iunie Heliade era întrebat: „Credeti că prefectul d-voastră este un constituțional adevărat? Nu sînt decît patru zile de cînd ne-a trimis ordinul ca să proclamăm constituțiunea în plasă. Mai sînt încă atîtea sate care nu au nici cea mai mică idee despre așa ceva“².

Una dintre problemele care preocupa guvernul provizoriu era eventualitatea intervenției armate din partea Turciei și a Rusiei, ale cărei organe diplomatice lucrau intens. Aceste condiții erau speculate și de reacțiune prin răspîndirea a tot felul de zvonuri, care făcuseră guvernul să hotărască retragerea lui spre „Tîrgoviște. vechea capitală. să se așeze acolo și să aștepte chiar și venirea rușilor. cu care ar fi putut trata mai cu folos din acest din urmă oraș, învecinat cu munții“³.

Venind vestea că armata rusă ar fi intrat în Țara Românească, pentru 28 iunie se convocase guvernul pentru a hotărî eventualitatea retragerii spre Tîrgoviște dar Heliade plecase deja înainte de întrunire, însoțit de Ștefan Andronic și Nicolae Alexandrescu. El a ajuns la Tîrgoviște a doua zi spre seară și, nevoind să fie recunoscut. s-a oprit la bariera drumului Bucureștilor, spre a se informa asupra celorlalți membri ai guvernului. Aici era liniște și nu se știa nimic despre retragerea guvernului. Heliade a trimis la administrația județului pe unul dintre însoțitorii săi cu o scrisoare de recomandare, ca fiind scrisă din București, prin care ruga să se dea aducătorului doi dorobanți pentru a-l însoți pe drumurile muntoase ale județului. Cu puțin înainte trecuse și Cezar Bolliac cu familia sa pe la administrație, spunînd că se află în drum spre Transilvania și luînd drumul Pietroșitei, ascunzîndu-se într-un sat timp de trei zile. Primind dorobanții, Heliade a străbătut orașul pe întuneric și s-a îndreptat spre Pietroșița, drumul cel mai scurt către graniță. După vreo jumătate de oră îi ajunse din urmă un alt dorobanț al administrației, care cerea să fie întorși la Tîrgoviște cei doi dorobanți, fiind necesari „în împrejurările de față“, ceea ce era un indiciu că ajunseseră și la Tîrgoviște vestea despre cele petrecute la București.

¹ Anul 1848 în Principatele Române, I, București, 1902, p. 561.

² I. Heliade-Rădulescu, *Amintiri asupra regenerării române sau evenimintele de la 1848*, București, 1893, p. 80.

³ *Ibidem*, p. 53.

La întrunirea guvernului de la 28 iunie, după dezbateri care au durat pînă tîrziu noaptea, majoritatea hotărî să se retragă din București și să-și mute sediul la Cîmpulung sau la Tîrgoviște. S-a redactat o proclamație către popor, anunțîndu-se retragerea, și în zorii zilei de 29 iunie membrii guvernului, însoțiți de două companii de ostași, s-au îndreptat spre Tîrgoviște. După o poștă de drum ostașii au refuzat să mai continue drumul și s-au întors la București, rămînînd alături de membrii guvernului numai vreo 50 de prieteni devotați.

În seara zilei de 29 iunie a ajuns la Tîrgoviște vestea refugierii guvernului și cîțiva boiernași reacționari au început să acționeze împotriva revoluției. Nicolaie Brătescu și alți doi, „care la înființarea Constituției au fost cei mai de căpetenie intriganți d-a opri popoul să nu meargă a închina steagurile la guvern ca celelalte orașe, luînd dreptul administrației, ies în piață și strigă la arme pe toți cetățenii, prin lovituri de baraban ridică popoul în picioare și-l îndeamnă cu pas gigantic ca să iasă afară din oraș să ia în goană și să prinză” pe cei ce „au guvernat Constituția”, căci ar fi „prădat vistieria”¹. Ei au amenințat pe orășeni că de nu vor urma acestei chemări vor răspunde cu averile lor lipsurile din vistierie. A doua zi, aceiași reacționari au ieșit din nou în piață; chemînd pe orășeni și „asmuțîndu-i împotriva lui Nicolaie Chirculescu” amenințau „a-l împroșca cu pietre”, deoarece în calitate de comisar al guvernului „lămurea prin citire programa sau cele 21 articole ale Constituției”². Nicu Vlădescu s-a ridicat în apărarea lui Chirculescu, oprind orice atac împotriva lui. Cei adunați au fost apoi îndemnați să meargă la bariera drumului Bucureștiului, unde au găsit pe subadministratorul plășii Dealului, Ispas Farcaș, „un boier reacționar din partea locului”, cu dorbantii săi³. Farcaș adusese și cîțiva lucrători și țigani de la Dragomirești ai lui Nicolaie Băleanu, care avea acolo o fabrică de postav, moară și tăbăcărie pe una dintre moșiile sale. Prezența acestor lucrători la acțiunea contrarevoluționară, organizată de Băleanu și Farcaș, se explică mai ales prin faptul că ei erau sași aduși din Transilvania ca specialiști în mecanică, cu totul la dispoziția boierului Băleanu. Au fost grupați astfel cîteva sute de oameni, înarmați cu puști, topoare și ciomege, care să aștepte sosirea membrilor guvernului provizoriu pentru a-i face prizonieri. Pe la prînz au sosit și revoluționarii în frunte cu Nicolae Bălcescu, Nicolaie și Ștefan Golescu, Gh. Magheru, C. Aristia, frații Voinești, C. A. Rosetti, Tell, Grădișteanu, Pleșoianu, unii avînd și familii cu copii. Cu toții erau numai vreo 60 de bărbați, dar bine înarmați. Subadministratorul „le-a poprit drumul cu amenințări de a slobozi focuri de se vor mișca mai înainte”.

Magheru așeză atunci cele opt căruțe în care călătoriseră în formă de bariadă și toți se așezară în spatele baricadei cu armele în mîini⁴. Rosetti, însoțit

¹ *Anul 1848 în Principatele române*, II, p. 253.

² *Ibidem*, p. 253—254.

³ Heliade nu și-a reconstituit cu precizie amintirile, scriind că Farcaș „fusese dat afară de către guvernul nostru și de aceea voia să-și răzbune” (*Amintiri*, p. 69). Farcaș continua funcția de subadministrator și la 6 iulie 1848 (Arh. st. Tîrgoviște, fond. Judecătoria Tîrgoviște, dos. 310/848, f. 13 și 14).

⁴ Fără îndoială că acesta este evenimentul relatat de Colescu-Vartic, *op. cit.*, p. 210—211, care în linii generale corespunde descrierii lui Heliade (*Amintiri*, p. 61—67) și scrisorii lui Gherghescu (*Anul 1848...*, II, p. 253). Aceași întîmplare nu putea avea loc la Văleni, pe drumul Cîmpulungului, în aceeași zi (G. Fotino, *Din vremea renașterii naționale a Țării Românești, Boierii Golești*, I, București, 1939, p. 61).

de un călător, a cerut să meargă la administrator spre a lămuri lucrurile, dar acolo n-a găsit decît pe Ion Alexandrescu, secretarul administrației județului, frațele poetului Grigore Alexandrescu, care le-a răspuns că nu are nici o poruncă de a le opri trecerea. Între timp, Farcaș și Brătescu îndemneau gloata și pe dorobanți să se repeadă împotriva revoluționarilor și să-i facă prizonieri, dar teama de armele întinse, gata de a deschide focul imobiliză „toată mulțimea aceea, mai mult obraznică decît curajoasă”¹. S-a început o discuție care a durat cîteva ceasuri, în urma căreia cei de față au putut afla că revoluționarii nu fugiseră cu vistieria țării, care era goală, și că administratorul nu avea nici o poruncă de oprire a revoluționarilor. Era o zi călduroasă de vară, cu soare arzător și copiii din tabăra revoluționarilor plîngeau de sete, deoarece singurul puț din apropiere era păzit de dorobanții lui Farcaș, care nu-i lăsau să ia apă. În cele din urmă cîțiva tineri din oraș au înlăturat pe dorobanți de la fîntînă și au oferit apă celor însetați. În timp ce mulți dintre orășeni s-au întors la casele lor, rămînînd la barieră numai Farcaș cu dorobanții și țiganii de la Dragomirești. Rosetti, întors de la administrație, se văzu nevoit să trateze cu Farcaș, care în schimbul a 300 de galbeni le lăsă trecerea liberă, cu condiția de a nu se opri în Tîrgoviște².

În aceeași zi, Ion Alexandrescu raporta în numele administratorului, înlăturat prin ordinul căimăcămiei, că membrii guvernului provizoriu au trecut prin județul Dîmbovița, dar, neavînd nici o dispoziție pentru prinderea lor, „cîrmuirea n-a cutezat a face o asemenea mișcare”³.

După plecarea grupului revoluționar sosi la Tîrgoviște și Constantin Filipescu, ministrul de finanțe al guvernului provizoriu, și se instalează în oraș. Alecu Pastia, revenit în funcția de polițai, s-a prezentat să-l aresteze, dar a primit o replică atît de usturătoare, încît s-a retras, cerîndu-și iertare, și Filipescu a rămas liber, dar izolat și supravegheat tot timpul⁴. Prezența administratorului Mihalache Predescu nu s-a simțit în cursul acestor evenimente decît în spatele acțiunilor lui Băleanu, Brătescu, Farcaș și Pastia. Atît Bolliac, cît și C. A. Rosetti n-au putut vorbi decît cu secretarul administrației, deși în ziua aceea el iscălea adrese către municipalitatea orașului Tîrgoviște⁵. În schimb, el poruncește să se ridice cei doi dorobanți de pază încredințați lui Heliade și-i trimisese în urmărirea lui. Subadministratorul Farcaș acționa cu depline puteri ca un administrator, de asemenea Nicolaie Brătescu, judecător la tribunal în acel timp, reprezentant al vechiului regim. Ioan Gherghescu a condamnat peste cîteva zile „mișeleasca lor purtare”, cerîndu-i lui Grigore Alexandrescu, vărul său, să scrie în „Popolul suveran” și să arate care era adevărata situație, „ca să nu rămîie această pată pe tot publicul tîrgoviștean, ce e nevinovat, ci numai asupra aceluia ce s-au ispitit a trage asupra-le ura și disprețul d-a nu se mai socoti patrioți, cu tirani”⁶.

La București s-a instalat o căimăcămie, care porunci ca toate actele și dispozițiile date de guvernul revoluționar să se desfășoare, dregătorii care nu luaseră parte la revoluție erau chemați să-și reocupe posturile, trimițîndu-se totodată

¹ I. Heliade-Rădulescu, *Amintiri*, p. 66.

² *Ibidem*.

³ *Anul 1848...*, II, p. 183.

⁴ I. Heliade-Rădulescu, *op. cit.*, p. 102.

⁵ Arh. st. Tîrgoviște, fond. Primăria oraș Tîrgoviște, dos. 1/848.

⁶ *Anul 1848...*, II, p. 252.

curieri pentru arestarea guvernului provizoriu. Astfel au revenit la posturile lor cîrmuitorul Ioan Crețulescu și polițaiul Alecu Pastia, care începură a persecuta pe revoluționari ¹.

În timp ce membrii guvernului se îndreptau spre Cîmpulung, Heliade își cantina drumul pe valea Ialomiței. Însoțit de cele două rude ale sale ; li se verifică actele la subcîrmuirea plaiului Ialomiței, la Șerbănești, și seara au ajuns la Pietroșița. Sosise și aici vestea retragerii guvernului provizoriu și călătorii nu au fost primiți de nimeni în gazdă. Un țaran din Pietroșița, Ion Șerb, în tovărășia căruia călătorii făcuseră ultima parte a drumului, se oferă să-i adăpostească pînă ce se vor termina pregătirile de trecere spre Transilvania ².

Căpitanul schelei Pietroșița, Șerb Popescu, verifică pașapoartele călătorilor, prezentate de vărul său, Ioan Șerb, dar nu le restituie, deoarece avea poruncă să nu lase pe nimeni să treacă granița. După cîtva timp sosi pomojnicul subadministrației în urmărirea trăsorii cu cei trei călători. Identificînd pe călători, pomojnicul îi arestă, îi puse sub paza unui mare număr de plăieși cu puști, spăngi și ciomege și porunci să se întoarcă la Șerbănești cu tot convoiul, sub privirile locuitorilor din sat. Subadministratorul Costache Ciocîrlan din Șerbănești fiind plecat la Tîrgoviște, îi primi mama acestuia, pe care Heliade o cunoștea dinainte. Aceasta porunci dorobanților să adune tot satul să păzească prizonierii, ca nu cumva să scape vreunul, le controlă cuferele, în care se spunea că Heliade luase banii Casei centrale a mănăstirilor, dar nu găsi decît o sumă mică de bani, și le luă armele ³.

La București, în ziua de 30 iunie, masele populare — peste 40 000 de oameni — au înconjurat palatul Mitropoliei, luînd atitudine împotriva reacțiunii și impunînd mitropolitului să retragă proclamația dată cu o zi mai înainte și să dea o nouă proclamație pentru chemarea guvernului provizoriu și a funcționarilor instalați de acesta. Masele au devastat casa căpitanului Costache, pe a lui Emanoil Băleanu și a altor reprezentanți ai căimăcămiei. La 1 iulie administrația județului Dîmbovița primea înștiințarea ministerului că „guvernul provizoriu s-a reînființat astăzi (30 iunie) după voința poporului..., reintrînd îndată în foncsie și dl. administrator rînduit la acel județ de pomenitul guvern” ⁴. În după-amiaza aceleiași zile treceau prin Tîrgoviște administratorul de Ilfov, Florian Aaron, și ministrul de control Nițescu, trimiși de comisia interimară să recheme pe membrii guvernului provizoriu ; ei l-au anunțat pe C. Filipescu și și-au continuat drumul spre Rucăr.

Aflînd vestea reînființării guvernului provizoriu, subadministratorul Ciocîrlan s-a întors călare la Șerbănești și a eliberat pe Heliade și pe însoțitorii săi. Bucuria neașteptată de întorsătura lucrurilor și lingușirile lui Ciocîrlan l-au făcut pe Heliade, „zăpăcit, aproape beat de surprindere” ⁵, să-i promită postul de administrator al județului Dîmbovița, luîndu-l chiar cu el la plecare din Șerbănești.

¹ I. Heliade-Rădulescu, *op. cit.*, p. 102.

² Casa în care a fost adăpostit Heliade există și astăzi, fiind proprietatea moștenitorilor lui Iancu Bălășescu.

³ I. Heliade-Rădulescu, *op. cit.*, p. 81—83.

⁴ Arh. st. Tîrgoviște, fond. Poliția Tîrgoviște, dos. 49/1848.

⁵ I. Heliade-Rădulescu, *Amintiri...*, p. 99.

Au început să vină apoi adulatorii, printre care egumenii mănăstirilor, care pînă atunci nu dăduseră nici un semn de viață, și pe deasupra o scrisoare de la Ispas Farcaș, care se tînguia că nu poate să-i iasă în întîmpinare ca să-l aclame, deoarece era cuprins de boala holerii ¹.

Heliade, îndreptîndu-se spre Tîrgoviște, a fost bine primit de populație. Sute de oameni din Tîrgoviște, călări, cu stindarde tricolor, cu cocarde, buchete și cununi de flori i-au ieșit în întîmpinare încă de la Doicești, la 10 km depărtare de intrarea în oraș. Cînd a sosit la bariera plaiurilor din Suseni, era ora 10 seara și alaiul se tot mărea, printre participanți îngrămădindu-se cît mai în față înșiși organizatorii incidentului de la bariera Bucureștiului. Convoiuil s-a oprit în fața casei în care se afla Constantin Filipescu și unde primea acum „onourile unui mare patriot și ministru” ². În cele din urmă, tîrziu noaptea, mulțimea se retrase.

A doua zi dimineața, curtea casei în care erau găzduiți Heliade și Filipescu era plină de orășeni în frunte cu autoritățile, venite să felicite pe membrii guvernului. La cuvîntări a răspuns Heliade, cu împăciuatorismul care-l caracteriza, făcînd apel la unirea tuturor claselor sociale și la ordine. Între timp sosiră curieri de la București care anunțau că erau așteptați la București și pe la amiază plecarea cu o căruță de poștă. Pe cînd treceau pe Ulița Mare, unul dintre fruntașii reacțiunii (probabil Nicolaie Brătescu) îi invită la masă, la care participă și mulțimea care însoțea trăsura, cu toate că „strîmbau grozav din nas boierii și cucoanele cînd se văzură în contact cu mulțimea din Tîrgoviște” ³. După masă, Heliade și Filipescu și-au continuat drumul spre București, însoțiți pînă la prima stație de poștă de cîteva sute de orășeni și dorobanți. În seara de 2 iulie intrau în București în sunete de clopote cu un mare alai, format din orășeni și gărzile naționale. A doua zi seoseau de asemenea la București Nicolaie și Ștefan Golescu, N. Bălcescu și I. Voinescu, iar ceilalți peste cîteva zile, regroupîndu-se astfel toți membrii guvernului provizoriu, „onorați cu încrederea publică, revestiți cu suveranitatea poporului” ⁴.

În urma tuturor celor întîmplate, Mihail Predescu a fost înlocuit la 7 iulie cu Costache Ciocîrlan ⁵, care va fi întărit în această funcțiune o dată cu toți ceilalți administratori de județe prin decretul guvernului provizoriu din 9 iulie ⁶, dată de la care se vede iscălit în actele administrației.

În conducerea maghistratului a continuat să rămînă serdarul Sache Poroineanu, care era în același timp judecător la tribunalul județului, al cărui complet constituia atunci citadela reacțiunii din Tîrgoviște, în frunte cu Costache Hiotu, Mihalache Vlădescu și Nicolaie Brătescu. La adăpostul legalității, acești judecători își permiteau să înfrunte și să nesocotească orice măsură revoluționară a guvernului provizoriu. Ca președinte al municipalității, Poroineanu trebuia să aplice și să inițieze numeroase măsuri revoluționare; ca boier și reprezentant al vechiului regim, el refuza însă să le aducă la îndeplinire. De aceea la 4 iulie își ceru o învoire de vreo 40 de zile, pretextînd că e „cuprins de patimi trupești” și silit

¹ I. Heliade-Rădulescu, *Amintiri...*, p. 101.

² *Ibidem*, p. 109.

³ *Ibidem*.

⁴ Arh. st. Tîrgoviște, fond. Poliția Tîrgoviște, dos. 49/1848.

⁵ *Anul 1848...*, II, p. 339. În colecția de documente este indicat C. Ciocîrdia, probabil prin transcriere greșită.

⁶ *Ibidem*, p. 359.

a se căuta „prin serioasă cură doctoricească”¹. Aflînd că președintele vrea să fugă de împlinirea datoriilor sale „pentru neputința boalei ce va fi avînd”, Călin Dobrescu, cîzmarul, făcea întîmpinare scrisă arătînd că și celălalt membru, Nicolaie Popovici, „este bolnav de reumatica la picere, încît nu poate căuta această slujbă”². Cum municipalitatea trebuia să lucreze în completul său, mai ales în împrejurările de atunci, iar ceilalți membri „trăgîndu-să cu astfel de mijloace” și lăsîndu-l numai pe el singur, Călin Dobrescu propunea ca aceștia să-și prezinte demisia și să se facă alte alegeri prin deputații de mahalale, mai ales că su-pleanții, „în această vreme delicată”, „să află împovărați cu multe trebi”³.

Ministerul răspundea că, dacă președintele și ceilalți membri stăruiau în cere-urile lor „de o asemenea îndelungată slobozenie acum cînd lucrările nu iartă lipsa funcționarilor, să vor slobozi cu totul din această orașenească sarcină și să vor chema alții, prin alegerea d. administrator și a deputaților de mahalale”⁴. Poroineanu continua atitudinea sa de pasivitate, neparticipînd la adunări⁵. La 22 august ministerul era informat că președintele municipalității nu este „mai nicidecum sprijinitor nouălor instituții”, neîngrijind de sprijinirea și completarea gărzii naționale, nici măcar a celei „de sine formate”⁶. Nesocotirea instituțiilor revoluționare din partea lui mergea pînă acolo, încît în ziua de 22 august, cînd orașenii erau convocați pentru alegerea deputatului de județ dintre proprietari, ca și pentru alte lucrări ale orașului, la care el trebuia să participe atît ca preșident de municipi-palitate, cît și ca proprietar în județ, „acest d. Poroineanu, luînd cu sine pe cei ce erau adunați pentru aceste de mai sus lucrări, s-a dus la o nuntă” și după pilda lui s-au împrăștiat și ceilalți oameni, amînîndu-se alegerea pentru 26 august, cînd urma să se aleagă și un alt preșident de maghistrat. Rezoluția ministerului era „să-l depărteze din acel post, rînduind în locu-i vremelnicește pe un alt cetățean ce se va găsi cu cale de obștea cetățenilor”⁷. La 1 septembrie, ministerul încă mai atrăgea atenția administratorului, după informațiile date de revizor, că președintele municipalității „este împotrivitor la gvardia națională și la altele încă”⁸.

Între timp, încă din cursul lunii iulie se făcuseră alegeri de deputați de mahalale, tot în condițiile Regulamentului sfaturilor orașenești, și la 31 august deputații au ales ca preșident pe Hristodor Dimitriadis, arendașul moșiei Șuța Seacă din județul Dîmbovița, care a și intrat în funcție la 1 septembrie 1848⁹. Poroineanu a continuat însă să rămînă în completul judecătorec, iscălim unele rezoluții, acte și hotărîri. În cele din urmă, locotenența domnească, „văzînd nemul-țumirea publică pentru partea judecătorească” și „cererea generală de a se com-pleta și judecătoriile și a se curăți de oameni păliți în opinia publică”¹⁰, hotăra la 6 septembrie să se facă alegeri de judecători, lucrare care nu s-a putut aplica din cauza precipitării evenimentelor.

¹ Arh. st. Tîrgoviște, fond. Primăria Tîrgoviște, dos. 7/1848.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Anul 1848...*, III, p. 598.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*, p. 598—599.

⁸ *Ibidem*, IV, p. 150.

⁹ Arh. st. Tîrgoviște, fond Primăria Tîrgoviște, Registrul de intrare pe 1848

¹⁰ *Anul 1848...*, IV, p. 219—220.

În același timp, ministrul instrucțiunii publice cerea mai multă activitate profesorilor și candidaților de învățători de la sate în apărarea libertăților cucerite prin revoluție, aceasta fiind o „însărcinare din cele mai importante și nobile“. Profesorii de la școlile normale trebuiau să strângă pe învățătorii din sate în capitala județului. „să le facă explicații cu de-amănuntul a proclamației liberatoare..., să-i lumineze asupra drepturilor..., să facă din învățători organe fidele ale libertății...“¹.

Conducătorul școlii publice din Tîrgoviște, Mihail Drăghiceanu, ceruse încă de la 10 iunie închiderea școlii din cauza holerei, care se ivise și în Tîrgoviște încă de la sfîrșitul lunii mai. După adunarea tuturor profesorilor la București la 19 iulie, Drăghiceanu își înaintă demisia, motivînd că nu „poate îndeplini cu ceruta exactitate exactele atribuții ale funcții“... din cauza sănătății². Mai tîrziu, acest profesor, care era potrivit revoluției, a fost caracterizat de o comisie anchetatoare că „în toată această vreme nu s-au amestecat întru nimic la nelegiuitele întreprinderi de atunci, ci, împotriva, au fost cu totul ferit și de sine lepădat numai ca să nu fie chemat în lucrările căzutului guvern“³. În locul lui a fost numit G. Seladescu ca profesor de clasa a III-a, însărcinat și cu conducerea școlii, care a răspuns cu avînt la toate chemările organelor revoluționare, îndeplinind și funcția de comisar de propagandă în județ, pentru care a și fost înlăturat din învățămînt la 18 octombrie 1848.

O formă de adeviere la acțiunile revoluționare era jurămîntul pe Constituție, pe care guvernul provizoriu îl cerea de la toți cetățenii, după modelul celui îndeplinit de masele bucureștene pe Cîmpia Libertății de la Filaret la 15 iunie. Organele revoluționare din Tîrgoviște au chemat la o adunare la mitropolie pe toți funcționarii și cetățenii orașului pentru depunerea jurămîntului pe Constituție. În oraș era un curent potrivit care a făcut ca la adunare să vină „parte numai din amîndouă clasele“, restul fiind „corupt de invitări infernale“⁴. Cînd era să se înceapă solemnitatea, judecătorul Mihail Vlădescu și Costache Hiotu, președintele judecătoreștii, au refuzat depunerea jurămîntului, „în urma cărora s-a rupt tot șirul frumoasei hotărîri a tuturor cetățenilor, rămîind prea foarte puțini dintr-înșii și numai dintre ai administrației funcționeri, împreună cu vreo cîțiva scriitori ai despărțirii judecătorești, și N. Chirculescu, unul dintre comisarii acestui district, ce s-a aflat în capitală, care împreună împlinind această sacră datorie v-o fac cunoscută“⁵. Mihail Vlădescu înainta și o întîmpinare scrisă către administratorul județului, motivînd refuzul jurămîntului, printre altele, pentru că nu sosise firmanul Porții de întărire a Constituției, justificare întîlnită și la alți boieri și chiar la mitropolitul Neofit înainte de depunerea jurămîntului pe cîmpia Filaretului, fapt care învederează o linie unitară în rîndurile reacțiunii.

Ministerul Trebilor din Lăuntru era informat și despre alte acțiuni ostile ale lui Vlădescu și, deoarece „nu încetează de a contribui și d-a dreptul și prin alții întru ațîțarea oamenilor prin felurite uneltite de dînsul calomnii și neade-

¹ *Anul 1848...*, IV, p. 6—7.

² V. Drăghiceanu, *Intemcierea școalelor din Romanși și Dimbovița*, București, 1914, p. 21—22.

³ Arh. st. Tîrgoviște, fond. Primăria Tîrgoviște, dos. 59/1849.

⁴ *Anul 1848...*, II, p. 582.

⁵ *Ibidem*, p. 583.

văruri împotriva dispozițiilor guvernului și a noilor instituții“, se porunca administratorului să-l ridice și să-l trimită la București spre a se prezenta ministrului Nicolaie Goleșcu. Vlădescu s-a prefăcut bolnav și administratorul nu l-a putut ridica, dar a trimis ministerului o cerere a mai multor orașeni prin care se arăta că, aflînd despre întărirea Constituției de către Poartă, urma „ca oricare român rățăcit pînă acum, absurd și fără plăcere-i urmează a veni în staulul fraților săi... și pentru ca un asemenea rățăcit a fost d. Mihalache Vlădescu... popoul acesta se roagă a se ierta numitul, pentru numele libertății fraternității și al devizei României¹. Printre cei iscăliți se aflau membrii municipalității Nicolae Popovici și Călin Dobrescu, starostele meseriașilor, negustori, funcționari și arendași, printre care și Hristodor Dimitriadis, protopopul Mihai, Grigore Ștefănescu și Nicu Vlădescu ; aceștia erau fruntașii curentului revoluționar. Nici unul dintre fruntașii reacțiunii nu era semnat în cererea de iertare.

Între timp, guvernul provizoriu realizase importante măsuri revoluționare. A desființat obligația satelor de a da cîte un rîndaș la fiecare 25 de familii, a desființat rangurile și cenzura, a înființat gărzile naționale, a desființat pedeapsa corporală și pedeapsa cu moartea, a eliberat pe toți arestații politici de pe la mănăstiri, temnițe și ocne. Masele țărănești și orașenești îmbrățișau și susțineau măsurile revoluționare ale guvernului, și „Gazeta de Transilvania“ cita și județul Dîmbovița printre cele care primiseră cu bucurie „noua libertate“².

Încă de la 26 iunie guvernul provizoriu dăduse o proclamație pentru eliberarea țiganilor : „Timpul de robie au trecut și țiganii astăzi sînt frații noștri“³. Cîțiva boieri au eliberat pe robii lor fără să mai aștepte vreo despăgubire de la stat. Ceilalți proprietari de robi, pe care-i „iertă cugetul ca să ia bani pe suflet de om“, erau invitați să se prezinte la o comisie specială de unde aveau să primească o adeverință de despăgubire, iar țiganii primeau de la aceeași comisie „cărți de slobozenie“.

Cum numărul țiganilor robi era prea mare pentru posibilitățile de lucru ale comisiei și pentru a nu aglomera capitala cu un mare număr de oameni veniți din toate colțurile țării, s-au organizat și comisii județene, cărora li s-au trimis bilete de eliberare și instrucțiuni pentru evidența lucrărilor. Astfel s-a constituit și la Tîrgoviște o comisie județeană pentru eliberarea robilor, membri fiind administratorul județului, președintele municipalității și parohul de la biserica domnească din Tîrgoviște, preotul Ioan. Comisia a început imediat să funcționeze, eliberînd bilete de slobozenie. Deoarece administratorul și președintele municipalității s-au schimbat între timp, membrul permanent al comisiei, care făcea toate lucrările, rămînea preotul Ioan ; acesta spunea mai tîrziu că purta numele de „capul comisiei țigănești“⁴.

Printre cei care s-au adresat comisiei cerînd „cu dinadinsul a se strămuta la satele unde și-au avut vechile lor locuințe pe temelul dreptului slobozeniei dobîndite“, se aflau și țiganii lui Nicolaie Băleanu, „ce i-au avut în lucrarea fabricii de postav dintr-acest district și care se urcă la un număr îndestul de

¹ *Anul 1848...*, III, p. 43.

² *Ibidem*, II, p. 473.

³ *Ibidem*, p. 105—106.

⁴ Arh. st. Tîrgoviște, fond. Primăria Tîrgoviște, dos. 27/1848.

mare¹. Erau aceiași țigani care se împotrăviseră guvernului provizoriu la 30 iunie în marginea Țirgoviștei sub conducerea subcîrmuitorului Ispas Farcaș. În baza decretelor guvernului provizoriu, care prevedeau ca țiganii dezrobiți să rămînă în localitățile unde locuiau, Băleanu pretindea să fie obligați să lucreze cu plată, însă nici unul nu a primit „învoire despăgubitoare, supt pretext ca să mai răsufle din maltratația ce au avut în robia lor“². Administratorul întreba Ministerul din Lăuntru dacă trebuia să-i impună la meseriile lor chiar fără voia lor, cerînd în acest scop „a-mi trimite putere armată“, deoarece altfel nu-i putea supune la „orice înțelegere ce ar fi contra voinței lor“. Ministerul hotăra ca dezrobiiții să rămînă „acolo unde se află statornicii, fără a se îngădui altă strămutare supt nici un cuvînt“, iar în privința cererii lui Băleanu de a-i avea la lucru, „aceasta rămîne la a lor slobodă voință, fără a li se putea face vreo îndatorire, ca unii ce sînt liberi“³. Era o rezolvare caracteristică noilor rînduiri ce se pregăteau.

Și la sate era o frămîntare demnă de începutul unei revoluții. La 15 iunie cîrmuitorul Crețulescu scria subalternilor săi că „au luat știință cîrmuirea că locuitorii țărani și-ar fi năpustit chiar munca pămîntului, preumblîndu-se de la un loc la altul, fără nici un rezultat“ și le porunca să „restatornicească pã toți aceia ce-și vor fi năpăstuit a lor îndeletnicire în cea mai de înainte stăruință asupra muncii pămîntului și altor în parte interesuri, mai cu seamă acum, fiind timpul recoltei, fiind încredințați că, oricînd stăpînirea va avea trebuință, îi vor chema întru sprijinirea dreptului patriei“⁴. Sătenilor trebuia să li se explice și să-i facă a înțelege că „binefacerea acestei noi Constituții să nu se întoarcă în element de neorînduială și tulburare. Pentru ceea ce să atinge dă proprietate, nimeni nu are a cere vreo modificare legii celei în ființă, pînă cînd Obșteasca Adunare națională constituantă nu va hotărî legea cea spițială pentru proprietăți“⁵. Aceste îndemnuri ale guvernului provizoriu erau afișate prin publicații, citite prin sate și țirguri în sunet de baraban.

Guvernul provizoriu a instituit prin decretul din 9 iulie o comisie care să dezbată condițiile de împrăprietărire și despăgubire și să redacteze un proiect de lege, care să fie prezentat Adunării Constituante, cînd aceasta urma să se întrunească. Comisia era compusă din cîte doi deputați de fiecare județ, unul proprietar și altul clăcaș, și lucra la București. La 9 august Comisia proprietății și-a început lucrările, și în ședințele ei deputatul țărănilor din județul Dîmbovița, Stan Stănică, a luat în mai multe rînduri cuvîntul, cerînd înfăptuirea unei reforme prin care țărăniile clăcași să-și aibă pămîntul lor. La argumentele proprietarilor că, după cum munca este sfîntă, tot așa este sfîntă și proprietatea, el răspundea că numai „după ce se va împărți și clăcașului cîte o pãrticică apoi este sfîntă și proprietatea“⁶. După discuții sterile, prelungite prin împotrăvirea deputaților

¹ *Anul 1848...*, III, p. 89.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, Rezoluția din 3 august 1848.

⁴ Arh. st. Țirgoviște, fond. Poliția Țirgoviște, dos. 37/1848, f. 92

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Anul 1848...*, III, p. 367

boieri, față de orice reformă agrară, la cererea stăruitoare a acestora¹, locotenența domnească a suspendat la 19 august 1848 ședințele Comisiei proprietății, urmînd ca fiecare deputat să-și formuleze cererile în scris către guvern. Ca o slabă mîngîiere s-au anulat rămășițele datoriilor pentru zilele de drumuri pe 1847 și 1848. Clăcașii trebuiau să continue a-și face claca și a da dijmă în condițiile înrobitoare ale Regulamentului Organic, promițîndu-li-se că Adunarea Constituantă va rezolva și problema împrumutării lor.

Pentru Adunarea Constituantă se fixase numărul de 300 de deputați, cîte o sută de fiecare stare: proprietatea, comerțul și agricultura. Județul Dîmbovița trebuia să participe cu doi deputați din partea proprietății, unul din partea orașului Tîrgoviște și a tîrgurilor din județ și șase deputați săteni, cîte unul de fiecare 3 400 de familii. După o amîinare a alegerilor, care stabilise deschiderea Constituantei la 6 septembrie, printr-un decret din 16 august s-au amînat din nou alegerile, fără a se mai stabili altă dată precisă.

La administrația județului Dîmbovița, Costache Ciocîrlan, fiu de boier, subcîrmuitor pe vremea vechiului regim, era departe de a corespunde așteptărilor guvernului provizoriu și Heliade îl caracteriza ca pe un carierist lipsit de orice scrupule: „Din vîrfurile nasului și pînă în vîrfurile ciobotei e constituțional. Dacă Constituția mai e în picioare încă; dar nu vă încredeți, căci va fi unealta cea mai strașnică a reacțiunii dacă aceasta iese deasupra”². El nu a luat nici o măsură pentru înlocuirea lui Săche Poroineanu de la președinția municipalității și propunea ca subadministoratori tot dintre funcționarii vechiului regim care avuseseră posturi mai mici: Tache Cioran la plaiul Ialomiței „ciocoi bătrîn, bun de altoit”, cum îl caracteriza Heliade mai tîrziu³, fost pomojnic la plasa Dealului, Hristache Fusea la plasa Dealului, înlocuit cu Alecu Pastia, fostul polițai pe vremea vechiului regim, Costache Melisiano la plasa Dîmboviței și Nicu Vlădescu la plaiul Dîmboviței, care înlocuia pe boierul reacționar Mihalache Brătescu, singurul care se dovedise mai activ în sprijinirea acțiunilor revoluționare. Guvernul trimisese însă doi revoluționari de nădejde de la București, Naie Lupescu, ca secretar al administrației, și Eftimie Beștelei, praporcic în rezervă, ca subadministorator la plasa Ialomiței, unde se aflau cei mai mari și mai reacționari boieri din județ. La 3 august Costache Ciocîrlan era înlocuit cu Constantin (Dinu, Dincă) Izvoranu, care a rămas pînă la sfîrșitul revoluției în această funcțiune. Ministrul era nevoit adesea să intervină pentru activizarea noului administorator, deoarece unii dintre subadministoratori nu erau „capabili de acest mare post”, iar comisarii de propagandă nu erau în activitate prin sate și „adesea își lasă posturile lor ca să vie prin oraș și chiar prin capitală”, după cum îl informa revizorul Crețulescu.

În tot acest timp, boierii continuau o intensă activitate de subminare a guvernului provizoriu prin scrisori către curtea suzerană și cea protectoare, nesocotirea și defăimarea măsurilor revoluționare și organizarea de acțiuni contrarevoluționare. Pentru a înlătura aceste opoziții, locotenența domnească invită pe boierii refugiați peste graniță și pe cei ce se aflau răspîndiți pe la moșii să se întoarcă în capitală, „spre a lua și dv. parte la grelele și prețioasele începînde lucrări pentru statornicirea noilor instituții ale patriei și pentru viitoarea ei fericire”⁴. Printre cei invitați

¹ *Istoria României*, IV, p. 98.

² I. Heliade-Rădulescu, *op. cit.*, p. 77.

³ *Ibidem*, p. 72.

⁴ *Anul 1848...*, II, p. 693—694.

erau și boierii din județul Dîmbovița, Constantin Cornescu de la Cornești, Emanoil Florescu de la Vizurești și Nicolaie Băleanu de la Dragomirești. La 14 august subadministratorul plășii Ialomița ¹, Eftimie Beștelei, raporta că unii dintre boieri ca Emanoil Florescu, Constantin Cornescu, Mihalache Bujoreanu, Costache Cătu-reanu, Nicolaie Băleanu și alții, care își aveau locuințele în București, „au ieșit afară pe la proprietățile lor de o îndelungată vreme, șezînd și expeduindu-se adesea de la unii pînă la alții, ca niciodată pînă acum, a căroră mișcare bănuind de a nu complota cevași împotriva libertăților constituante, căci au ajuns a se amesteca chiar în atribuțiile răspunzătoare de țărani către stat, țiind în frîu și pe pîrcălabi a nu se atinge de oamenii ce-i aveau ocrotiți de d-lor“ ². Subadministratorul îi invitase să meargă la casele lor din București, dar ei refuzaseră. Alți boieri, „din cei împămîntenți după vreme“, erau stabili la moșiile lor, dar „îndărătnicesc pe ai lor clăcași de a se conforma în cauza de azi“. Cînd comisarul de propagandă a explicat Constituția, Gheorghe Serif, proprietarul moșiei Bălteni, și Dimitrie Steriadis de la Coțești le spuneau clăcașilor „că nu le este de nici un folos a asculta asemenea secături“ ³. Atitudini dușmănoase regimului revoluționar aveau, de asemenea, Teodor Ciuflea Ghimpețeanu și Chiriac Micioara, proprietari de moșii în Coțeștii de sus. Administratorul județului mai adăuga în raportul său către minister că „numiților li s-a trimis de știre în mai multe rînduri ca ori să se tragă în București pe la casele lor sau să înceteze din turburătoarele urmări ce întreprind“. El cerea lămuriri, instrucțiuni, „ca nu cumva din relele întreprinderi la care se văd aplecați să se producă mai mari neorînduiri!“ ⁴.

Emanoil Băleanu devenise de-a dreptul agresiv, insultînd pe subadministratorul instalat de guvernul revoluționar. La 15 august, mergînd la biserica din Cornești, subadministratorul Eftimie Beștelei s-a așezat într-un jeț alături de cel ocupat de Băleanu. Neputînd suporta „atîta egalitate și fraternitate“, boierul Băleanu „a început a înghioldi pe... Beștelei, împovărîndu-l cu cuvinte de necinste, fără să se sfiască.... deși se chema la tăcere de atîția oameni ce se aflau în biserică“. Revizorul Nicolae Crețulescu raporta ministerului că a dojenit pe subadministrator că nu l-a arestat pe Băleanu ca tulburător al ordinii. Rezoluția lui C. A. Rosetti cerea a se aresta pe Băleanu pe timp de 24 de ore „îndată ce va veni în capitală“. Clăcașii de pe moșie depuseseră „într-o glăsuire“ mărturii împotriva lui Băleanu ⁵. Atitudinea sa provocatoare a fost adusă la cunoștința publicului prin jurnalul „Monitorul român“.

După ce la 6 septembrie Regulamentul Organic a fost ars la București, peste cîteva zile revoluționarii din toate capitalele de județ au urmat exemplul bucureștenilor. La Tîrgoviște ceremonia a avut loc la 10 septembrie în fața mitropoliei, unde a fost adus Regulamentul într-un coșciug îmbrăcat în chembrică, așezat pe o năsalie învelită cu bariș negru, precedat de o colivă din nisip și ardei și urmat de preoți, lăutari și o mare mulțime de orășeni și țărani din împrejurimi,

¹ În colecția de documente, raportul este indicat ca al plășii Cobia. Raportul administrației de înaintare a copiei către minister arată că este al plășii Ialomița, în care se aflau, de altfel, toate satele indicate (*Anul 1848...*, III, p. 499).

² *Anul 1848...*, III, p. 452.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, p. 499.

⁵ *Documente privind anul revoluționar 1848 în Țara Românească*, editate de Direcția generală a Arhivelor Statului, București, 1962, p. 212.

⁶ *Anul 1848...*, III, p. 590.

în frunte cu administratorul Dincă Isvoranu și membrii municipalității. Participanții purtau făclii în mâini și s-au împărțit „vutcă și cofeturi” ca la înmormântările mai de seamă ¹.

Intrarea turcilor în București a curmat desfășurarea revoluției după 13 septembrie 1848. Printre luptătorii de la Dealul Spirei era rănit și Gheorghe Iacob din Drăgăești, județul Dîmbovița.

La cîrmuirea județului au revenit chiar de a doua zi Ioan Crețulescu ², și la conducerea maghistratului președintele Sache Poroineanu, deși Hristodor Dimitriadis fusese ales în condițiile Regulamentului sfaturilor orășenești. La 23 septembrie era înlăturat „după trebuință” și secretarul maghistratului, C. Ionescu. Alegerile de deputați de mahalale din 10 octombrie s-au desfășurat sub conducerea reacționarilor, și cu toate acestea în mahalaua Mitropoliei tot au fost aleși Alecu Bîrsescu, Călin Dobrescu și Nicolaie Chirculescu, toți cu funcții importante pe vremea revoluției. Ei au fost însă infirmați de cîrmuire și s-au făcut alte alegeri în această mahala. La 16 octombrie a fost înlocuit și Bîrsescu de la conducerea poliției cu Scarlat Slătineanu.

La 6 noiembrie se închideau școlile, „atît pentru lipsa localurilor, cît și pentru aceea a profesorilor, care se depărtează din posturile lor” ³ ca participanți activi la revoluție.

S-au înlăturat de asemenea toți subcîrmuitorii plășilor și ai plaiurilor numiți de guvernul revoluționar. Subcîrmuitorul plășii Ialomița, Eftimie Beștelei, a fost arestat chiar din porunca generalului rus Engelhard și întemnițat în arestul poliției din Tîrgoviște, apoi, la 14 decembrie, trimis la București și depus la Văcărești, „pentru cuvînt că a luat parte la evenimentele trecute prin ocuparea postului de subcîrmuitor la plasa Ialomiței dintr-acest județ și pentru propaganda ce a făcut prin multe sate din plasă-i” ⁴. La 28 aprilie 1849 comisia anchetatoare îl judeca pe baza articolului din „Monitorul român” referitor la incidentul de la Conțești și a raportului împotriva boierilor reacționari din plasa Ialomița, conchizînd că „rămîne dovedit numitul Beștelei de revoluționar și în idei, și în fapte...”, îl declară de părtaș la faptele revoluționare și hotărăște a sta la arest pînă cînd ex.-sa ghegeneralul Duhamel va hotărî pentru dînsul ceea ce va hotărî și pentru alți asemenea lui învinovați ⁵.

Tot la Văcărești era depus și protopopul Mihai, „arestuit la 29 septembrie” 1848 ⁶, „pentru categorie de fapte revoluționare, invitînd norodul la tulburare”, despre care cîrmuirea avea „bune încredințări” privind cele săvîrșite din partea acestui protopop în vremea trecutelor evenimente ⁷. Deputații de mahalale îl apărau însă, arătînd că nu adusesese nici o supărare vreunui orășan, nici nu atacase cîntea cuiva. Comisia anchetatoare hotărî la 15 martie 1849 să fie eliberat

¹ Arh. st. Tîrgoviște, fond. Primăria, dos. 35/1849.

² În colecția de documentare (*Anul 1848...*, V, p. 555 și 643) este greșit transcris I. Negulescu. Crețulescu a fost continuu cîrmuitor la Dîmbovița din septembrie 1848 pînă în iunie 1849.

³ Arh. st. Tîrgoviște, fond. Primăria, dos. 46/1848.

⁴ *Anul 1848...*, V, p. 642.

⁵ *Documente privind anul revoluționar 1848 în Țara Românească*, p. 212—213.

⁶ *I b i d e m*, p. 36.

⁷ Arh. st. Tîrgoviște, fond. Primăria, dos. 33/1849.

Printre cei dintii întemnițați la Văcărești a fost și Ioan Gherghescu, învinuit că „îndată ce a izbucnit revoluția citea în vileag toate hîrțile guvernului revoluționar, a venit aici în capitală în capul orașanilor țîrgovișteni cu steaguri de s-au închinat aceluia guvern; la venirea ex.-sale Suleiman-pașa aici în capitală a venit asemenea; în orașul Țîrgoviște striga pe ulițe să se omoare aristocrații, a făcut parada îngropării Regulamentului cu colivă de nisip, ardei și alte bazaconii... înjura pe toți boierii; a ardicat pă sardaru Vlădescu din casă și l-au tîrît pe ulițe“. Și alte fapte, considerate infamante, erau trecute în actul de acuzare al acestui revoluționar¹. La toate acestea se mai adăuga scrisoarea privitoare la evenimentele de la 30 iunie de la bariera Bucureștiului publicată în „Popolul suveran“, „în duh cu totul revoluționar“². Comisia anchetatoare se informase și la Țîrgoviște, „de unde primise un jurnal al deputaților Sfatului orașenesc privitor la Ioan Gherghescu, care, deși făcea parte dintr-o veche familie țîrgovișteană, era caracterizat ca „om fără nici o statornicie în orașul acesta, înzestrat cu un talent firesc a vorbi slobod, cu despreț și obraznicie, deși chiar timpul de atunci nu l-a chemat în vreo funcție, dar și ca particular, privit între cei fără nici un căpătîi, a bîrfit tot cît slobozenia de atunci l-a îngăduit și a adus prin purtarea sa mai multe defăimări și spaieme la mai multe persoane din oraș, care astăzi, ca întotdeauna, sînt în bună privire, întăritînd către aceasta și norodul la neorînduiei“³. Ca urmare, la 5 iulie 1849 comisia anchetatoare îl declară „pă numitul arestuit Gherghescu de înfocat turburător liniștii obștii în vremea revoluției și prin vorbiri și prin înscrisuri“. Aceasta se aduse la cunoștința generalului rus Danenberg.

Cu multă rîvnă l-au urmărit organele regimului regulamentar reinstaurat și pe administratorul Dincă Izvoranu, „cunoscut de obștea orașului Țîrgoviștii intru ale lui fapte revoluționare“, dar atîta timp cît a durat prigoana a fost de negăsit.

Încă din octombrie 1848 se instalase la Țîrgoviște comandamentul generalului rus Engelhard, care a urmărit cu mult zel pe revoluționarii activi. Pușcăria din Țîrgoviște ajunsese primul loc de adunare a celor acuzați de participare la revoluție. după care „cei cu învinuiri grave“ de obicei indicate de boieri, erau transportați la București. La Țîrgoviște erau întemnițați și revoluționari din sudul județului Muscel, printre care Anghel Bistrițeanu din Văleni, care a stat „arestuit în pușcăria din Țîrgoviște cu fiară la picioare 18 zile“⁴, de unde a fost întors la Cîmpulung și de acolo la Văcărești.

În același timp, toate decretele și proclamațiile guvernului revoluționar au fost strînse din județ și trimise Departamentului din Lăuntru.

La 26 noiembrie 1848 departamentul era informat că Ioan Rovinaru „arătîndu-se în acel județ cu împuternicire din partea unora din cei ce au luat parte la trecuta revoluție, ar fi strîngînd iscălituri de la feluri de fețe spre a se îndrepta cu reclamație la porțile suzerane, vorbind și bîrfind mai multe necuviincioase expresii“⁵, atît în diferite locuri, cît și în sediul tribunalului. Prin cercetările

¹ Documente privind anul revoluționar 1848, în *Țara Românească*, p. 278—279.

² *Ibidem*,

³ Arh. st. Țîrgoviștec, fond. Primăria, dos. 33/1849.

⁴ *Ibidem*, p. 498.

⁵ *Anul 1848...*, V, p. 554—555.

cîrmuirii s-a constatat, de asemenea, că judecătorul Mihail Vlădescu a citit în tribunal un text extras din „Gazeta de Transilvania” conținînd protestul lui He-liade și Tell către Poartă, privitor la înlăturarea locotenenței domnești. Textul îi fusese dat de Rovinaru, localnic din Tîrgoviște, care îl copiase la București după o altă copie. Cazul a fost adus la cunoștința generalului Engelhard, iar abaterea lui Vlădescu s-a comunicat logofetei dreptății, care „l-a depărtat din postul ce îndeplinea de judecător”¹, ceea ce guvernul revoluționar nu făcuse pentru repetate și mult mai grave abateri ale aceluiași Vlădescu.

Împuternicitul turc Fuad-efendi și caimacamul Cantacuzino au decretat anularea eliberării țiganilor dezrobiți în vremea revoluției, ca și a biletelor de slobozenie, cu excepția celor eliberați de proprietarii lor de bunăvoie. În același timp s-au emis mai multe ordine pentru respectarea obligațiilor clăcașilor față de boieri și de arendași.

Țăranii „răspundeau însă cu nesupunere”. Emanoil Florescu reclama la 8 octombrie 1848 că 11 locuitori de pe moșia sa Vizurești din județul Dîmbovița, „afară că în toată vremea s-au arătat îndărătnici, iar mai cu seamă la vremea revoluției, cînd nu au lipsit a-și arăta fără sfială răul lor cuget”², îndemnau și pe alții „a se asemana lor”. Alți doi țărani, „ce nici acum nu le-a ieșit din cap fumul revoluției, îndrăznind a mai împrăștia îndemnări către ceilalți locuitori împotriva înaltelor porunci”³, erau și mai supărători. Florescu cerea ridicarea lor de pe moșia sa, „nedînd nici o supunere și ascultare de povăturile ce eu le-am dat de bune purtări pe acea revoluționară vreme”⁴. Departamentul ordona cîrmuirii să cerceteze pe cei 11 clăcași „prin dojană polițienească” și să-i țină arestați pînă dădeau chezașie că pe viitor se vor feri „de asemenea netrebnicii”, iar pe ceilalți doi să-i dea în cercetarea secției a doua a judecătoriei.

Pentru stîrpirea oricărei urme a revoluției s-au înființat comisii de „cercetarea oamenilor bănuți de întreprinderi smintitoare liniștii obștești”, comisii pentru cercetarea refugiaților transilvăneni, intensificîndu-se totodată măsurile polițienești împotriva răspîndirii proclamațiilor guvernului revoluționar maghiar și împotriva oricăror propagandiști ai ideilor revoluționare.

*

Deși revoluția de la 1848 din Țara Românească a fost mai bine pregătită decît în Moldova, conducerea revoluționară nu a reușit să cuprindă din punct de vedere organizatoric toate județele; astfel, la începutul revoluției, guvernul provizoriu s-a văzut nevoit să lucreze cu funcționarii vechiului regim, dintre care unii au opus o deosebită rezistență în ceea ce privește aplicarea măsurilor guvernului revoluționar. În același timp, unii dintre noii funcționari, recrutați din rîndurile boierimii și burgheziei, numiți de guvernul provizoriu, s-au arătat șovăielnici și gata să treacă în tabăra contrarevoluționară.

¹ *Anul 1848...*, V. p. 656.

² *Ibidem*, p. 64.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

Inconsecvența reprezentanților burgheziei se datora în parte și lipsei ei de maturitate, slabei ei dezvoltări îndeosebi la Tîrgoviște, dar și în alte orașe ale țării, cu o economie mai puțin dezvoltată.

Masele populare au îmbrățișat programul revoluționar și l-au sprijinit cu entuziasm : au participat la adunări, au trimis mai multe delegații la București, au făcut o bună primire lui Heliade la întoarcerea din refugiu, l-au înconjurat cu afecțiune pe el și pe Filipescu cît timp aceștia au rămas la Tîrgoviște și i-au condus cu alai pe drumul Bucureștiului. Aceste mase erau gata de orice sacrificii, dar nu au fost chemate să participe mai activ la îndeplinirea programului revoluționar, deoarece burghezia și boierimea liberală, desigur de pe poziții diferite, își vedeau amenințate propriile interese prin creșterea avîntului revoluționar al maselor.